

EL PAIS**QUADERN.**

UN PAÍS DE PARAULES

Viatge iniciàtic i catàrtic al món sorprenent del primer Estellés

Dos llibres revelen el complex univers literari del poeta de Burjassot

FRANCESC CALAFAT | 25 JUN 2014 - 20:36 CET

Archivado en: [Vicent Andrés Estelles](#) [Comunidad Valenciana](#) [Literatura](#) [España](#) [Cultura](#)

Una bona part de les activitats que es van generar abans, al voltant i després de l'any Estellés, el 2013, anaren encaminades a divulgar la figura i l'obra del poeta de Burjassot. Ho podem comprovar amb l'exposició "Vicent Andrés Estellés. Cronista de records i esperances", comissariada per Josep Palomero, per multitud d'actes i recitals que s'han dut a terme al llarg del País Valencià. A més, s'ha publicat un còmic sobre la seua vida, *Vicent Andrés Estellés. La clau que obri tots els panys*, de Jesús Huguet, s'han editat antologies, com ara *Pobles del Mural. Antologia del Mural del País Valencià*, a cura d'Honorat Ros (Acadèmia València de la Llengua) i *La vida contada a un xiquet de veïnat*, a cura de Juli Capilla (Andana Editorial), pensada per a lectors menuts, i l'Editorial Bromera ha reeditat en un mateix volum els papers memorialistes sota el títol d'*Animals de records* i fa poc ha tret al carrer diversos llibres de poemes: *El procés* i *Hamburg/Antibes*. Però l'apartat més innovador, sens dubte, ha estat la gravació de poemes recitats, generalment amb acompanyament musical (Pau Alabajos, Salvador Bolufer i Vicent Camps) i sobretot la musicació de poemes, que els darrers anys ha estat espectacular, amb alguns resultats fabulosos. Entre els discos monogràfics cal esmentar, entre els últims, els elaborats per Ximo Cafarena, Miquel Soler, Bertomeu i Natxo Gironés. Cal tancar aquest apartat amb el llibre CD *Estellés, de mà en mà* (Onada Edicions), que combina una antologia de poemes amb la gravació d'un espectacle que integra música, cançons i recitacions executades pel guitarrista i cantant Borja Penalba i l'actor Francesc Anyó, que és l'espectacle més encertat i que ha tingut més fortuna dels que s'han produït fins ara.

Ara bé, les dues iniciatives més transcendents han estat els dos llibres que ara comentarem. *L'obra de Vicent Andrés Estellés*.

Gèneres, tradicions poètiques i estils, editat per Vicent Salvador i Manuel Pérez Saldanya representa una aportació rellevant als estudis de l'obra estellesiana. Els vint-i-sis treballs que l'integren estan signats per estudiosos i lectors competents, com poden ser, entre altres, Vicent Salvador, Pere Ballart, Dominic Keown, Amador Calvo, Enric Balaguer, Adolf Piquer, Simona Scrabec, Francesc Pérez Moragon, Lluís Messeguer, Lluís Roda i Vicent Berenguer. L'obra s'organitza en dos grans blocs: l'un, centrat en estudis de conjunt, són aportacions més acadèmiques i universitaris; l'altre, cau més del costat de l'assaig i de la interpretació. Els temes tractats són força variats i van des de l'anàlisi de la confecció de recursos expressius propis, la llengua literària, el diàleg amb les diferents tradicions (els clàssics grecolatins, els clàssics medievals, la poesia catalana contemporània, la connexió amb la literatura castellana, francesa i anglesa) fins a les traduccions de la poesia d'Estellés, passant pel valor de les memòries, les petges periodístiques en la poesia, l'aportació teatral de l'escriptor, les dimensions i el significat de l'ús de l'alexandrí i del decasíl·lab. Altres punts que s'hi toquen són el vessant religiós de la poesia d'Estellés, el lligam de poesia i paisatge, la relació amb la pintura i amb la música, la recepció d'Estellés en la poesia valenciana contemporània i la imatge del poeta en els llibres de text. Com el lector podrà comprovar, l'obra aprofundeix punts coneguts i enceta aproximacions inèdites al poeta més llegit i conegut dels valencians.

El gran projecte de totes totes és l'aparició del primer número de la nova edició revisada de

l'*Obra Completa* de Vicent Andrés Estellés, dirigida per Josep Murgades i Vicent Salvador. Els editors han manifestat que l'objectiu és publicar un volum per any, i el conjunt en comprendrà entre 10 i 15; la divisió dependrà de la viabilitat editorial. Com que hi ha inèdits valuosos, a aquest lector li hauria agradat que se n'hagueren inclòs alguns en els llibres o en l'època corresponents, perquè sempre suposa un bon al·licient per als lectors, però els responsables, per raons pragmàtiques, prefereixen reservar-los a un volum addicional.

Com que la primera edició completa de l'autor és dispersa i bastant caòtica, ja que es preparaven els números segons els interessos del moment, la finalitat dels curadors actuals és oferir-ne un seguiment ordenat i coherent, que té com a punt de partida una distribució cronològica per a orientar la lectura i mostrar l'evolució de l'autor. L'edició és extremadament rigorosa, però han preferit prescindir de les bateries crítiques i de variacions, perquè és decanta per una edició pensada per a ser llegida per un lector jove o interessat. Un exemple de decisions encertades és la recuperació de l'estructura original de *La clau que obri tots els panys*, dinamitada i disseminada en la primera *Obra Completa*.

La primera pedra de l'edifici Estellés és força interessant, ja que presenta els passos iniciàtics i les estratègies i els camins que configuren un univers complex i cafit de finestres, algunes de les quals encara ens cal assimilar i ponderar adequadament. Aquest primer volum –i el següent, ja que tots dos abastaran la dècada dels cinquanta– ha estat a cura de Ferran Carbó, el millor coneixedor d'aquest període de l'obra d'Estellés. El llibre comprén vuit títols: *Ciutat a cau d'orella*, *Donzell amarg*, *La nit*, *L'Hotel París*, *El monòleg*, *Testimoni d'Horaci*, *L'entreacte* i *La clau que obri tots els panys*.

L'enlluernament i la potència de *L'Hotel París* i de *La clau que obri tots els panys* no ens hauria d'encegar i hauríem de gaudir i valorar altres camins altament suggerents com *Testimoni d'Horaci* o *El monòleg*. Hem d'estar atents a copsar com l'autor tracta amb una profunditat esborronadora tota una època i una ciutat, València. Transmet com ningú les turbulències internes i espirituals i les ànsies de la llarga postguerra, perquè les fa físiques, carnals, altament concretes. En la seua aventura hi ha la recerca d'un llenguatge diferent o, si més no, que dramatitze tota la coïssor existencial que es respira en certs ambients i una progressiva integració del llenguatge quotidià i una actitud cada vegada més «realista», però sense que aquesta no bandege el component oníric, irreal o absurd. Estellés continua la tasca de modernització del llenguatge poètic que obsedia Fuster i l'estira fins a extrems inèdits, encara que sense la vistositat de la petjada avantguardista, però Estellés, per dir-ho amb un terme afortunat de Ferran Carbó, «rebenta» els límits del gènere: fa la volta al sentit de l'ègloga clàssica; refà tota mena de composicions, allibera sovint les formes que tracta, com ara el sonet i l'alexandri, o experimenta amb diverses possibilitats del monòleg. D'altra banda, és fantàstic com trenca la linealitat del temps en *Testimoni d'Horaci*, on encavalca el temps d'*Hamlet* i el present per reflectir un món tèrbol, tancat, un estat dèspota, decadent, que acabarà en flames, al present. I ho fa a través d'un suggeridor joc de mirades. Entre altres coses, és tota poètica sobre els condicionants i els límits de la percepció de la realitat.

Tot i la desesperació que supuren els seus versos, hi ha al mateix temps una fam de vida que el converteix en un poeta omnívor, de voracitat inaudita, un poeta esponja que degluteix, integra tot el que veu i l'interessa, que tracta de convocar totes les realitats de la realitat. En el *Llibre d'exilis* afirma «Diria noms, només noms. Noms de pobles, de rius, de pensions, d'hotels, de ciutats», perquè els noms aporten fons humà i la càrrega de les experiències viscudes. El poeta anomena la fluïdesa constant d'objectes, de fets. Copsar la vida en el seu procés demana veure en la seua contingència, expressar-la segons el ritme natural de les coses. Per això, explora les diferents percepcions del temps: l'històric, el psicològic i el cíclic.

L'autor tracta amb una profunditat esborronadora tota una època i una ciutat

En la lectura d'aquests llibres el lector observarà que Estellés va temptant un llenguatge o uns llenguatges, no per oferir unes anècdotes o unes històries petites, sinó per bastir un univers

complex, ple de constel·lacions unides per constants vasos comunicants per tal de bastir i oferir una visió forta, però alhora perplexa i plural, del món que li tocà viure. Tota una experiència que mai no deixa indiferent el lector. Més aviat al contrari, l'agafa del coll i el condueix per les muntanyes russes d'experiències i sensacions que el podem traspalsar en les fibres íntimes. Un viatge convuls, però lluminós i victoriós per la manera de bastir-lo. De segur que el lector de cor obert mai no es lamentarà d'aquest viatge iniciàtic i catàrtic. D'aquesta experiència estètica.